

İyunun 1-dən 5-nə qədər Lənkəranda I Beynəlxalq Lənkərən Teatr Festivalında iştirak etdik. Əvvəlcə eşitdik ki, bu festival 1 iyun Uşaqlарın Beynəlxalq Müdafiəsi günü ilə əlaqədar təşkil edilir. Daha sonra aydın oldu ki, festivalın formatı dəyişdirilib. Ona görə ki, xarici teatrlardan - Böyük Britaniyadan və Gürçüstandan gelən heyətlərin göstərəcəkləri tamaşalar uşaqlar üçün nəzərdə tutulmayıb. Babalları öz boy-nuna, bəlkə də burada başqa bir səhəbə vardi, amma eşitdiklərimi də yazmasam klaviaturam dinc durmur.

Her nə isə, festivalın ilk günündə dövlət rəsmilərinin çıkışından sonra həsrətlə gözlədiyimiz an gelib çatdı, tamaşa başlayır. Festivalın adından "uşaq" sözünü görməyə vadar edən Böyük Britaniyanın "Two Destination Language" teatrının aktyorları Katerina Radeva ve Alister Lou-ninin ifasında "Near Gone" tamaşasını izleyirik. Səhnədə dekorasiyaların olmadığını görüb, "inkişaf etmiş dünya teatr prosesi dekorasiyadan imtina edir" prinsipinə əsaslanıb, özümüzü buna hazırladıq. Sözsüz ki, tamaşa ingilis dilində olduğu

qərənfilləri tamaşadan sonra seyriçilərə payladı və bildirdi ki, onun rəqs edərək yerə tökdüyü və həyatlarına son verdiyi bu qərənfilləri evimizə aparıb, suya qoyaq və onlara bir can bəxş edək. Siz necə de humanistsiniz, eñiz Katerina Radeva.

Tamaşa bitti, aktyorlarla teatrin həyətində oturub, samovar çayı içərək qonaqlarımızla söhbət etməyə davam etdik. Söhbətə onların Azərbaycanla bağlı ilkin təəssüratları ilə başladım. Katerina Radeva deyr ki, Azərbaycan xalqı qonaqpərvərdir: "İnsanlarınız gülərüz, mehriban və ən əsası səmimidirlər. İlk dəfədir ki, Azərbaycana gəlmışik. Lənkəranın təbietinə, gözəlliyyinə heyran qaldıq. Bir tərəfdə dəniz, digər tərəfdə gözəl şəhər. Adət-ənənələrinizi öyrənmək və bunların tarixi ilə maraqlanmaq istəyirəm, çünki buranın qədim bir şəhər olduğundan, özünəməxsus bir sehrinin varlığından xəbərdaram". Alister Louni isə deyr ki, Azərbaycanda bir çox mədəniyyətlər birləşib. Burada özünü doğma hiss edir. İlkin təəssüratlarını xəbər alıqdan sonra birbaşa mətləbə keçirik. Az əvvəl izlədiyimiz tamaşanın real

A black and white photograph of three individuals standing side-by-side against a plain, light-colored backdrop. On the left, a man in a dark suit and tie holds a framed certificate or diploma. The center figure is a woman in a light-colored dress, smiling broadly and holding a large bouquet of dark flowers. On the right, another man in a light-colored button-down shirt and dark trousers also holds a similar bouquet. All three appear to be at a formal event, possibly an award ceremony.

dıq. Hadisə baş verəndə biz İngiltərədə balaca bir kənddə yaşayırırdıq. Əvvəller yanğınsöndürmə mərkəzində işləyirdim və artıq bilirdim ki, nə hadisəsi baş verib. İşə peşəkar şəkildə yanaşırdım. Katerina da sanki tornadodur, emosional idi.

- Keçək diqqətimi çekən o rəqsə. Bu rəqsin hazırlanma prosesi mənə maraqlıdır.

zum tərzi verilsə də buna başqa bir don geyindirməyə çalışırlar. Misal üçün, dünyaca məşhur olan U.Şekspirin "Romeo və Culyetta" əsərini səhnələşdirəndə ona hər nə qədər müasir baxışla, yozumla yanaşırıñızsa yanaşın, müasir aparatlar, avadanlıqlar qoyun yene də ssenarıdən kənara çıxa bilməyəcəksiniz. Hər kəs bilir ki, bu tamaşa necə bitir. Bunun üçün, klassik əsər artıq tamaşaçıya o qədər də maraqlı gəlmir. Siz hər nə qədər klassik əsərə müasir baxış ilə yanaşsanız da bu eyni yeməyi dadmaq kimi bir şeydir. Və belə yanaşma olanda bu əsər Şekspirin əsəri kimi qəbul olunmur. Əsər "müsəri" yanaşma başlığı ilə o qədər dəyişdirilir ki, Şekspirlilikdən çıxır. Teatrlar klassik əsərləri orijinalindən fərqli hazırlayırlar. Bu isə qəbul edilməzdir. O zaman əsər klassiklini itirir.

- Nümayiş etdirdiğiniz tamaşa-
da bir üşyen var. Misal üçün, yaşa-
dığınıñ ölkənin təcili yardımı zama-
nında gəlmir, insanlar dünyasını
dəyişir, sistem o qədər də güclü
işləmir və bu sahədə bəzi boşluq-
ların olduğunu qeyd edirsınız. Mə-
nə maraqlıdır, sizin teatrarda sen-
zura var mı?

K.Radeva: Təəssüf ki, bəzən acı həqiqətlər xoşumuza gəlmir. Bunu hər dəfə desək də heç bir dəyişikliklər olmur. Yenə cətili yardımçılar gecikir, insanlar dünyasını dəyişir. Biz bu tamaşaçı bir çox ölkələrdə nümayiş etdirmişik. Hər yerde bu, müxtəlif cür qəbul olunur. Bizi ölkələrinə dəvət edən teatrlar tamaşamızı senzuradan keçirəcəklərsə, biz o ölkəyə getmırıq. Senzura edənlərdən xoşumuz gəlmir. Biz sərbəst olmalıyıq. Teatr qadağasız olmalıdır. Ancaq təəssüf ki, biz bu qadağalarla rastlaşırıq.

A.Louni: 20 il bundan evvel büyüğen insanlar hayatı tamam başqa cür baxır, gençlerin ise baxışı tamam fırqlıdır. Bizim gösterdiyimiz tamaşa insanları düşünmeye vadar edir. Bəzi insanlar bu temasaya övrəsmayıb

- Sizin ölkədə teatr prosesi hansı dövrü yaşayır, teatrlarda hansı

yaradıcı proseslər gedir?

A.Louni: Klassikadan çox az istifadə edirik. Düzdür, lazımlı olsa klassik tamaşalarda da oynaya bilərik, ancaq dövrün, zamanın tələbi başqadır. Bizim İngiltərədə teatr çox fərqlienir. Tamaşaları bir şou kimi hazırlayıraq. Tamaşanın içine rəqs, xoreoqrafiya, müsiqi, poeziya - hər şey daxildir. Müasir teatr anlamı tamam fərqlidir. Əvvəllər səhnəyə çıxıb yalnız bir söz deyib gedirdinse, indi həm rəqs, həm plastika, həm avadanlıqlar

K.Radeva: Klassika hər zaman dəbdədir. 150 il bundan əvvəlki klassika da o zaman klassika deyildi. Bəlkə bizim tamaşamız 100 ildən sonra klassik bir ocer olur.

sonra klassik bir əsər oldu. İngilterədən ölkəmizə təşrif buyuran aktyorlarla söhbətimizi yekunlaşdırıb, onlarla vidalaşdıq. Onlar mənim digər müsahiblərimdən tamamıyla fərqli idilər. Danişarkən özlerini rahat, sərbəst ifadə edirdilər, gözlərində "Bunu bu şəkildə desəm mənə problem olmaz ki?" ifadəsini görmürdüm. Bunun özü belə məni rahatlaşdırıb.

Alister Louni: "Klassik əsərə müasir yanışma tərzi eyni yeməyi dadmaq kimi bir şeydir"

Katerina Radeva: “Teatr qadağasız olmalıdır”

Üçün əlimizde tamaşanın tərcümə olunmuş variantı vardı. Səhnədə hər iki tərəf qərenfillərlə əhatələnmişdi. Nəhayət, Katerina Radeva və Alister Louni səhnəyə çıxdı. Dedilər ki, indi sizə bir əhvalat danışacaqıq və danışdıqları əhvalat Katerinanın başına gəlib. Belə ki, Bolqarıstanda yaşıyan 4 yaşlı bacısı böyük bir hasarın altında qalıb və ölümlə pəncələşib. Yaşadığı bu hadisədən sonra bacısı uzun müddət komada olub. Onun komada olduğu müddət ərzində Katerina keçirdiyi hissələri və həyecanı tamaşaçılara danışmağa başladı. Arada danışlığı hadisənin ən həyecanlı yerlərində səhnənin kənarlarına səpelənmiş qərenfilləri dəstə şeklinde əlinə alıb, çılgın rəqs edirdi. O bu rəqsi hardasa 3-4 dəfə təkrarladı.

Katerina qeyd edir ki, atam təcili yardımına zəng edir, təcili yardım isə zamanında gəlmir, düz 20 dəqiqə gecikir. Hələ səhnədən bizi ittiham da edir ki, siz anlaya bilməzsiz ki, ölüm ayağında olan biri üçün 20 dəqiqə nə qədər böyük bir zamandır. İstədim zaldan durum deyim ki, val-lah bizdə təcili yardım hərdən 50 dəqiqəyə gəlir, heç səsimizi çıxarımlıq.

Tamaşa boyu hekayə danışib,
rəqs edən Katerina yerə səpələdiyi

hadisələr əsasında hazırlanlığını və dünya teatr prosesində real hadisələrin teatr sehnəsinə yansımından danışırıq. Katerina deyir ki, bacısının başına belə bir hadisə gələndə onunçun bir anlıq dünya dayanıb: "Ölüm her an gələ bilər. İsteyirdim ki, bu tamaşaşa yaxınlarımız, doğmalarımız ölümlə çarpışarkən keçirdiyimiz hissələri nümayiş etdirim. Bacımın hadisəsini eşidəndə menim üçün dünya dayandı. Bu hadisə ailəm üçün bir faciə idi. Təsəvvür edin ki, ən çox sevdiyiniz insanlardan biri həyatdan getmek üzrədir və siz heç nə edə bilmirsınız. Hadisəni eşidəndə heç nə edə bilmirdik, sadəcə oraburaya qaçırdıq. Bacım komada olanda öle də bilərdi, sağ qala da bilərdi. Biz ölümü gözləyirdik, hər şeyə həzir idik. Teatr bizim başımızı çox qarışdırıldı".

- Necə olub ki, siz ailənizdən uzaq düşmüsünüz?

K.Radeva: Atam qədimi eşyalı-
nın bərpası ilə məşğuldur. Mənim isə
hər zaman öz dünyam olub. Uşaqlıq-
dan incəsənətin içərisində böyümüşəm,
rəsm dərslərinə gedmişəm,
teatra böyük marağım olub. Bu istə-
yim məni teatra getirdi. 16 yaşimdə
İngiltərədə oxumaq qərarına gəldim
və oraya köcdüm. Çox yaxşı təqaüd
alırdım. Daha sonra universitet təh-
silimi Ingiltərədə alıǵıma görə bu-
rada qaldım. Biz Alisterle birlikdə
işləyirik. İrlili-xirdalı bir çox layihələr
həyata keçiririk. Qastrol səfərlərimiz
olur. Hətta elə olur ki, 6 ay bir yere
gedib orada yaşayır və müxtəlif ic-
mälələrə kömək edirik.

- Alister Louni, hadiseler baş veren zaman Katerinanın yanındayınızı ve hansı hissleri keçirirdiniz?

A.Louni: Katerina ile bir-birimizi müşayisə etsək, çox fərqliyik. O, bolqarıstanlı, mənse şotlandiyalıyam. Men çox emosional idim. Biz məsələni eşitdik, ancaq heç nə edə bilmirdik. Nə bas verdiyini anlamır-

di. Mən də həmin an məşq edirdim. Gülləri görəndən sonra başladım onlarla rəqs etməyə və bu an otağa Alister daxil oldu. Məndən ne etdiyi-mi soruşdu, mən də nə etdiyimi anlamadığımı dedim. O isə davam etməyimi və bunun səhnədə maraqlı görünəcəyini bildirdi. Tamaşanın xoreoqrafiya hissəsi belə hazırlandı. Biz tamaşanı güllerlə bağlı qurduq. Hansı ki, o güller size dəfn mərasimi-xatırladır. Maraqlandıq, sizdə qəbir üstüne qərənfil güllerinin aparıldığını öyrəndik. Ona görə səhnədə qərənfil güllerindən istifadə etdik. Rəqs edərək gülleri öldürürdüm. Bu tamaşa üçün qərənfil olması vacib idi. 400 gül xüsusi ilə bu tamaşa üçün alınmışdı. Onların yaşayacağı həyat tamaşaçıların onları evə aparaq diriltməyi ilə başlayacaq.

- Çalışığınız teatarda yaşadığınız hadiseleri səhnələşdirə bilmək qədər azadınızmı?

A.Louni: İncəsənet adamı azadı
ruhda olmalıdır ki, içindəkiləri rahat
şəkildə ifadə edə bilsin. Biz ölümün
getirdiyi o qorxu ilə bağlı bir sənət
əsəri nümayiş etdirmək istəyirdik.
Amma istəmirdik ki, bu əsərdə özü-
müzədən bəhs edək. Ancaq Katerina-
nın başına belə hadisə gələndən
sonra niyə də olmasın deyə düşün-
məyə başladıq. Biz məşqlərdə müza-
kirələr etdik. Əsas məsələ o idi ki,
yaşadığımız bu hadisəni insanlara
necə göstərə bilərdik? Qərara gəldik
ki, bu hekayəni tamaşaçaya çevirək.
İngilterədə teatrlar insanların başına
gelən hekayelərdən tamaşa hazırla-
yır, film çekirler. Çünkü, müasir dövr-
de nə klassika, nə də digər şablon
əsərlər o qədər də maraq kəsb etmir.
İnsanların yaşadıqları nümayiş olu-
nanda bu daha canlı və təbii görünür.
Heç kim teatr səhnəsindən nağıla-
baxmaq istəmir. Teatr canlılığını an-
caq belə qoruya bilər.

- Hesab edirsiniz ki,indi real həyat hekayələri klassikanı sıradan çıxarıb?

A.Louni: Klassika hər zaman olub və bu gün də var. Hələ də ele teatrları var ki, klassik mətnlərlə işləyir. Ancaq yeganə canlı sənət növü olan teatrda bunlar o qədər də təbii görünmür. Biz istədik ki, insanlara həyatın içindən nələrişə göstərək. Bəzi klas-

Xəyalə Rəis
Teatrsünpas